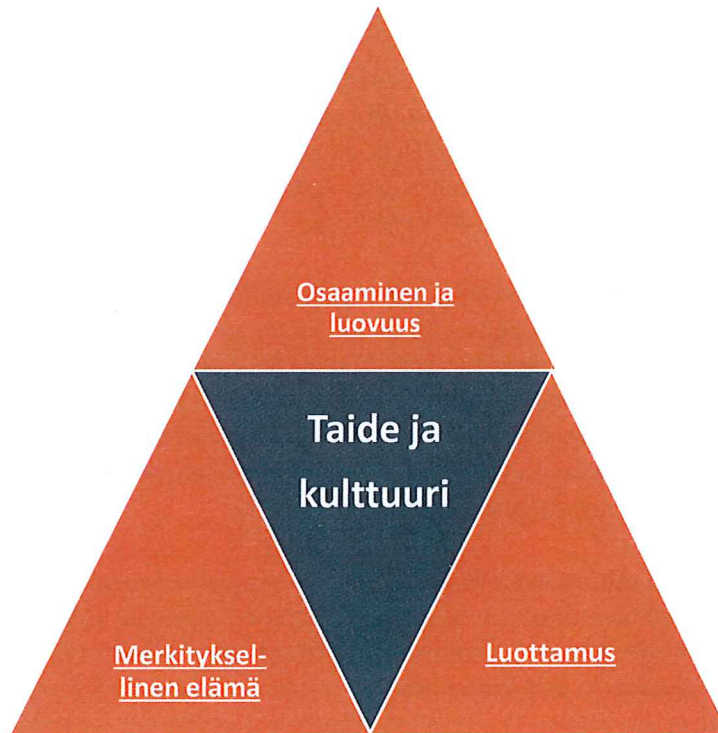

Kulttuuri- ja taidepolitiikkaa koskevat hallitusohjelmaesitykset vuosille 2019-2023

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsauksessa (Valtioneuvoston julkaisusarja 21/2018) Suomen tulevaisuuden menestystekijöinä nähdään osaavat ja luovat ihmiset, ihmisten luottamuksen säilyminen toisiin ihmisiin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin sekä elämän kokeminen merkitykselliseksi. Osaaminen ja luovuus varmistavat kyvyn vastata muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin. Luottamus vahvistaa demokratiaa ja turvaa tasa-arvoa tavoitteenaan pitävän yhteiskuntakehityksen. Elämän merkityksellisyys tuottaa aktiivista kansalaisuutta, hyvinvointia ja hyvän elämän edellytyksiä.

Taide ja kulttuuri ovat keskeinen osa arvokkaan ja merkityksellisen elämän ja laaja-alaisen yhteiskunnan kehittämisen perustaa. Taiteen ja kulttuurin vaikutukset säteilevät elämän eri alueille ja yhteiskuntaan.

Turvaamme kulttuurin perustan ja luovuspääoman uudistumisen

Taiteen, kulttuurin ja luovien alojen merkitys tuotanto- ja palvelusektorina kasvaa edelleen. EU-alueella kulttuuri työllistää suoraan 8,4 miljoonaa ihmistä; kulttuuri- ja luovien alojen yritykset yli 12 miljoonaa ihmistä (7,5% EU:n työvoimasta). Suomessa suppeammin määritelty kulttuurin toimiala työllistää 3,5 % työvoimasta. Kulttuurin kulutuksen osuus yksityisistä kulutusmenoista on 5,9 %. Kulttuurin ja sitä hyödyntävien toimintojen viennin arvo on merkittävä, mm. musiikkialalla n. 60 milj. euroa ja pelialalla n. 2

mrđ. euroa v. 2017. Kulttuurikohteet ja -tapahtumat ovat Suomelle vetovoimatekijä, ja niihin panostaminen tulee moninkertaisesti takaisin taloudellisina ja muina hyötyvaikutuksina. Kulttuurikohteet Suomessa kiinnostavat ulkomaalaisia matkailijoita kaikista kohteista eniten.

Taiteen ja kulttuurin rahoitus ja infrastruktuuri

- Taiteen ja kulttuurin määrärahoja nostetaan ja rahapelisidonnaisuutta vähennetään.** Taiteen ja kulttuurin rahoitus (luku 29.80) valtion talousarviossa on pysynyt pitkään samalla tasolla eikä se vastaa taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisen ja taloudellisen merkityksen kasvua. Määrärahojen osuus valtion talousarvion kaikista määrärahoista on 0,8 %. Osuus tulee nostaa yhteen (1) prosenttiin. Lisäksi budjettirahoituksen osuutta tulee lisätä suhteessa rahapeli-toiminnan tuoton rahoitukseen, joka kattaa nykyisellään jo yli puolet taiteen ja kulttuurin rahoituksesta. Tämä on tärkeää, koska Veikkaus Oy:n asemaan ja tuoton kehitykseen liittyy epävarmuuksia.
Lisämäärärahatarve: 110 milj.€ vuoteen 2023 mennessä.
- Rahoitusta kohdennetaan taiteeseen ja kulttuuriin muilla hallinnonaloilla.** Taiteen ja kulttuurin edistämiseen liittyvät toimet koskevat myös muita kuin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala. Valtion talousarviossa erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalojen määrärahoihin tulee sisällyttää taiteen ja kulttuurin terveys-, hyvinvointi- sekä elinkeinopoliittisten vaikutusten edistämiseen liittyvien toimintojen rahoitusvastuuta. Näin taiteen ja kulttuurin rahoituspohja laajenee ja saadaan vastaamaan taiteen ja kulttuurin monipuolistuneita yhteiskunnallisia tehtäviä.
- Selvitetään yksityisen rahoituksen lisäämistä taiteen ja kulttuurin julkisen rahoituksen tueksi.** Yksityisen rahoituksen osuus kulttuurin rahoituksesta on Suomessa vähäistä. Yritykset ovat viime vuosina entisestään vähentyneet rahoitustaan. Säätiöiden rahoitus on kasvanut 2000-luvulla, mutta niiden rahoitus on hanke- ja projektiluonteista. Toimialan rahoituspohja laajenisi, jos verovähennysoikeus ulotettaisiin kattamaan yritysten ja yksilöiden rahalahjoitukset taiteeseen ja kulttuuritoimintaan.
- Uudistetaan esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmä** sitä valmistelleen työryhmän ehdotuksen (v. 2018) ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta. Järjestelmän tulee olla kannustava. Uudistus koskisi kaikkia esittävän taiteen muotoja ja myös sen vapaata kenttää.
Lisämäärärahatarve: Arviolta 15 milj.€ vuosittain.
- Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026.** Toinen vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupungeista valitaan Suomesta ja toinen Slovakiasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää valintamenettelyn vuonna 2019. Suomi nimeää syksyllä 2021 yhden kaupungin Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuodeksi 2026. Valtio varautuu rahoittamaan valittua kaupunkia vuosina 2022-2026.
- Toteutetaan toimialan tärkeät rakennushankkeet**
Suomen Kansallisteatterin pieni näyttämö. Korjaamattomat tilat vaikeuttavat teatterin esitystoimintaa ja ovat riski henkilöstön työturvallisuudelle ja terveydelle, mikä voi johtaa tilojen käyttökieltoon. Perusparannus saattaisi tilat ja teatteritekniikan nykyaikaisia tarpeita vastaaviksi ja mahdollistaisi paremmin mm. vierailunäytökset. Peruskorjaus toteutetaan v. 2018-2019 tarkentuvan suunnitelman mukaisesti

Kansallismuseon uudisrakennus. Kansallismuseolle on osoitettu v. 2018 lisätalousarviossa määräraha uudisrakennuksen arkkitehtuurikilpailun järjestämistä varten. Uudisrakennus mahdollistaisi mm. merkittävät vaihtuvat näyttelyt ja palvelut erilaisille kävijäryhmille.

Arkkitehtuurikilpailun jälkeen laadittaisiin museon hankesuunnitelma ja tilaohjelma. Kansallismuseo toimisi tilassa Senaatti-kiinteistöjen vuokralaisena. Vuokramääräraha tarvittaisiin arviolta vuodesta 2025 alkaen.

Uusi arkkitehtuuri- ja designmuseokokonaisuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Helsingin kaupungin selvitys uudesta museosta julkistettiin elokuussa 2018. Hanke vahvistaisi kansallisesti tärkeää kulttuurin alan infrastruktuuria ja sen myötä Suomi profiloituisi uudenlaisen arkkitehtuuri- ja designmuseon edelläkävijäksi. Hankkeen jatkovalmistelu on käynnistynyt selvitystyön pohjalta.

Muusta käytöstä vapautuvan rakennuskannan muuttaminen kulttuurikäyttöön.

Yhteiskuntarakenteen muutosten seurauksena monet rakennukset, esimerkiksi teollisuuskiinteistöt, ovat jääneet vaille käyttöä. Ne ovat usein kulttuurihistoriallisesti merkittäviä tai jopa suojeltuja. Tällaisia rakennuksia olisi mahdollista hyödyntää erilaisiin kulttuuritarpeisiin. Korjaushankkeet lisäävät työllisyyttä.

Lisämäärärahatarve: 2,5 milj.€ vuosittain; valtion talousarviossa tulisi olla vuosittain vähintään 8 milj.€ määräraha kulttuuritilojen peruskorjaamiseen.

Taiteet ja luovat alat

- **Taiteilija-apurahojen taso nostetaan ja taiteilijapalkasta tehdään kokeilu.** Taiteilijoiden koulutustaso on korkea, mutta heidän asemansa työmarkkinoilla on usein vaikea. Taiteellista työtä ei mielletä työksi muiden joukossa. Taiteilija-apurahojen tason tulee olla puolitoistakertainen (31 000 € vuodessa v. 2020 lukien), jotta niiden jälkeenjääneisyys tulee korjatuksi. Lisäksi olisi tarpeen toteuttaa kokeilu siitä, mitä vaikutuksia olisi taiteilija-apurahojen muuttamisella työsuhteeksi ja siitä maksettavaksi palkaksi. Kokeilussa arvioitaisiin myös uudistuksen kustannuksia. *Lisämäärärahatarve:* 2,5 -3 milj. euroa vuosittain.
- **Taiteen edistämisen ja tukemisen rakenteita kehitetään strategisesti** huomioiden taiteen, taiteenalojen, toimijakentän ja toimintaympäristön muutokset. Rahoitus- ja tukijärjestelmän tulee tunnistaa ja turvata eri taiteenalojen tarpeet mutta olla myös joustavia ja mahdollistaa eri tavoin tuotetun taiteen tukemisen taiteenalasta riippumatta. Myös taiteen edistämisen alueellista rakennetta ja toimintoja on vahvistettava.
- **Selvitetään kirjastoapurahajärjestelmän kehittämistarpeet kohtuullisen apurahatason turvaamiseksi kirjailijoille ja kääntäjille.** Nykyjärjestelmä perustuu eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annettuun lakiin (236/1961), joka on vanhentunut sekä sisällöllisesti että lakiteknisesti.
- **Selvitetään yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmän kehittämistarpeet kohtuullisen hyvityksen tason turvaamiseksi tekijöille.** Tekijänoikeudella suojattujen teosten yksityinen kopiointi on voimakkaasti vähentynyt, minkä vuoksi tekijöille maksettavan hyvityksen määrää valtion talousarviossa on pienennetty. Hyvityksen nykyinen taso ei vastaa kopioinnista tekijöille aiheutuvaa haittaa ja myynnin menetystä. Yksityisen kopioinnin hyvityksen perusteista ja hyvityksen kohtuullisesta tasosta tulisi saavuttaa laaja yhteisymmärrys. *Lisämäärärahatarve:* Säilytetään vuosien 2015–2016 taso (11 Me), jota kasvatetaan asteittain tavoitteena eduskuntapuolueiden yhteisesti sopima hyvityksen kohtuullinen taso.
- **Kehitetään luovien alojen erityispiirteet huomioivia rahoitusmahdollisuuksia sekä tuki- ja neuvontamuotoja.** Työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön tulee yhteistyössä kehittää luovien alojen erityispiirteet huomioivia ja luovan osaamisen hyödyntämiseen tähtäviä

rahoitusmahdollisuuksia sekä tuki- ja neuvontapalveluita (Creative Business Finland). Niiden avulla taiteelliseen toimintaan perustuvat tai taiteellista toimintaa hyödyntävät luovien alojen yritykset pääsisivät nykyistä paremmin yrityksille suunnatun rahoituksen piiriin ja yritysmuotoisesti toimivien taiteilijoiden mahdollisuudet ja valmiudet kasvattaa ja laajentaa toimintaansa lisääntyisivät. Lisäksi tulee varmistaa, että tukimuotoihin ei synny katvealueita. Tarvittaessa luovien alojen tuotteiden ja palveluiden tuotekehitystä on rahoitettava opetus- ja kulttuuriministeriön tukimuodoista.

Lisämäärärahararve: Luovien alojen ja digitaalisten sisältöjen tuote- ja palvelukehityksen rahoitus OKM:ssä 1 milj.€ vuosittain.

- **Kehitetään tietäkartta ja strategia kotimaisen av-alan kansainvälistymiseksi ja kilpailukyvyyn vahvistamiseksi.** Audiovisuaalinen ala kasvaa digitalisaation myötä, ja alalle tarvitaan yhteinen visio ja toimintastrategia, erityisesti kansainvälisyyden osalta. Elokuvatuotannon lisärahoitus voi synnyttää mittavia kerrannaisvaikutuksia. Kansainvälistymisstrategian lisäksi tulee panostaa audiovisuaalisen tuotantokannustimen toimeenpanoon ja tukea kansainvälisten yhteistuotantojen syntymistä mm. vahvistamalla Suomen elokuvasäätiön rahoitusta. Alan jatkokoulutustarpeet on kartoitettava.

Lisämäärärahararve: Suomen elokuvasäätiön elokuvatuotannoille kohdennettuihin tukivaroihin 10 milj.€ vuosittain. AV-kannustimen määrärahan kaksinkertaistaminen 20 milj.€/vuosittain; samalla järjestelmä tulisi muuttaa toistaiseksi voimassa olevaksi tai pysyväksi. Jatkokoulutustarpeiden kartoittamiseen ja toteuttamiseen 0,5 milj.€ vuosittain.

- **Edistetään teosten monipuolista hyödyntämistä ja teosmarkkinoiden toimivuutta Suomessa, Euroopan sisämarkkinoilla ja kansainvälisillä markkinoilla.** Tekijänoikeusjärjestelmän toimivuus ja tekijöiden oikeuksien turvaaminen digitaalisessa ympäristössä vaatii tekijänoikeusjärjestelmän yhteentoimivuuden edistämistä ja varmistamista. Tekijänoikeusjärjestelmän digitaalista infrastruktuuria ja ekosysteemiä kehittämällä tuetaan teosten luomista ja teosmarkkinoiden toimivuutta läpi teoksen elinkaaren (luominen, myynti, loppukäyttö). Sisältöjen tulee olla löydettävissä ja käyttöilupien helposti saatavissa. Tekijänoikeusjärjestelmän päivityksessä on kiinnitettävä huomiota mm. mahdollisuuksiin luoda uutta, hyödyntää tietovarantoja (datatalous), käyttää uusia menetelmiä opetuksessa ja tutkimuksessa sekä käydä kansalaiskeskustelua sosiaalisessa mediassa. Ratkaisujen tulee olla tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden kannalta tasapainoisia ja kohtuullisia, ja samalla niiden tulee tukea teosten uusia digitaalisia hyödyntämistapoja.

Toimenpiteet:

- Edistetään teostietojen ja käyttöehtojen saatavuutta ja avoimuutta läpi teoksen elinkaaren.
- Edistetään tekijänoikeusjärjestelmän digitaalisen infrastruktuurin kehittämistä EU:ssa ja kansainvälisesti.
- Selvitetään julkisen ja vapaaehtoisen teosrekisteröintijärjestelmän toteuttamisvaihtoehtoja.
- Parannetaan aineettomien oikeuksien hallinnointiin liittyviä käytäntöjä.
- Sopimuslisensijärjestelmää ja sen käyttömahdollisuuksia vahvistetaan uuden laillisen tekijänoikeuksiin perustuvan liiketoiminnan edistämiseksi niissä tilanteissa, joissa yksilöllinen lisensiointi ei ole mahdollista tai se on erityisen hankalaa.
- Hyödynnetään tarvittaessa EU-lainsäädännön tarjoamia ratkaisuja edistää opetuksen ja tutkimuksen digitalisoitumista, tiedonlouhintaa ja uusien luovien sisältöjen luomista.
- Edistetään teosten laillista käyttöä sosiaalisen median ympäristössä sekä hyvien käytäntöjen luomista tekijänoikeudellisten merkintöjen käyttöön verkkosivustoilla ja digitaalisissa aineistoissa.

Lisämäärärahararve: Mahdollinen rahoitustarve selviää myöhemmin.

Saatamme kulttuurin, kulttuuriperinnön ja taiteen kaikkien käytettäväksi

Kulttuuri ja taide antavat elämälle merkitystä ja sisältöä. Kulttuuripalvelujen tasa-arvoinen saatavuus ja niiden aktiivinen ja monipuolinen käyttö eri väestöryhmissä vahvistavat yhteiskunnallista osallisuutta, osallistumista, yhdenvertaisuutta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Tämä ehkäisee väestöryhmien eriarvoistumista ja kulttuurisen pääoman kasautumista vain harvoille. Palvelujen kehittäminen koskee sekä perinteisiä että digitaalisia toimintatapoja. Hyvinvointi- ja terveysvaikutusten myötä kulttuuriin ja taiteeseen panostaminen vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon kuluja ja syrjäytymisen riskejä. Kulttuuristen oikeuksien toteutuminen vahvistaa demokratiaa ja sananvapautta. Taiteen ja kulttuurin sisällöt ja kulttuurinen vuorovaikutus eri väestöryhmien kesken parantavat kykyä ymmärtää ja hyväksyä muiden kuin oman viiteryhmän arvoja ja elämänolosuhteita.

- **Lisätään taiteen ja kulttuurin harrastamista varhaiskasvatuksessa sekä koulupäivän yhteydessä harrastustunti-mallin pohjalta sekä laajennetaan lastenkulttuurikeskusten toimintaa.** Lasten ja nuorten taiteen ja kulttuurin harrastamista tulisi lisätä päiväkotipäivän ja koulupäivän yhteydessä. Harrastustunti-mallissa harrastaminen olisi säännöllistä viikoittain ja tapahtuisi koulujen tiloissa ammattilaisten ohjaamina ja oppilaiden kiinnostuksen pohjalta. Malli pitäisi saada leviämään jokaiseen kuntaan hyödyntäen taiteen perusopetuksen ja lastenkulttuurialan osaamista. Lastenkulttuurikeskusten toiminnan tulisi ulottua myös niihin kuntiin, jotka ovat nyt lastenkulttuurikeskusten verkoston ja yhteistyön ulkopuolella.
Lisämäärärahatarve: 5 milj. € vuosittain.
- **Selvitetään taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeet taiteen perusopetuksen saavutettavuuden vahvistamiseksi.** Taiteen perusopetuksen lainsäädännöllinen perusta on pääosin 1990-luvulta, eikä järjestelmää ja sen rahoitusta ole tarkasteltu kokonaisuutena sen jälkeen. Väestön keskittyminen kasvukeskuksiin ja varsinkin pääkaupunkiseudulle on muuttanut taiteen perusopetuksen alueellista tarvetta ja tarjontaa.
Lisämäärärahatarve: Tarkentuu selvityksen perusteella.
- **Vakiinnutetaan ja juurrutetaan taiteen ja kulttuurin tarjontaa ja käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa.** Taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut tulee saada vakiinnutetuiksi osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja hyvinvoinnin seurantaa. Siksi tulee kohdentaa tukea tähän tähtääviin hankkeisiin sekä jatkaa OKM:n ja STM:n yhteistyötä, mm. luoda pysyvä rakenne koordinaatio- ja yhteyspistetoimintaan.
Lisämäärärahatarve: 0,5 milj.€ vuosittain.
- **Lisätään taidetta elinympäristöissä taiteen prosenttiperiaatetta toteuttamalla.** Prosenttiperiaatteen mukaisessa toiminnassa osoitetaan määräosa uudis-, korjaus- ja väylärakennushankkeiden kuluista taiteen hankintaan. Valtiota, kuntia ja yksityisiä toimijoita tulee edelleen kannustaa toteuttamaan ko. periaatetta. Valtion osalta myös eri toimijoiden koordinaatio on puutteellista, siksi sitä tulee selkiyttää ja koordinoitettava osoittaa yhdelle toimijalle.
Lisämäärärahatarve: 1 milj.€ vuosittain.
- **Parannetaan kuntien tasa-arvoisia mahdollisuuksia saattaa kulttuuri- ja taidepalvelut kaikkien ulottuville.** Kuntien kulttuuritoimintaa koskevan lain uudistamisen lausuntokierroksella tuli esille erityisesti pienten kuntien huoli resurssien riittävydestä. VM:n peruspalvelubudjettiin sisältyvän korvamerkitsemättömän rahoituksen lisäksi kunnat tarvitsevat kulttuurille lisärahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusrahoituksesta. Lisärahoituksen on syytä olla kohdennettua ja kannustavaa. Lisämäärärahalla voitaisiin vahvistaa erityisesti asukkaiden yhdenvertaisuutta.
Lisämäärärahatarve: 2 milj.€ vuosittain.

- **Laaditaan kulttuurista moninaisuutta taide- ja kulttuuritoiminnoissa koskeva ohjelma.**
Osallistuminen kulttuuritoimintaan vahvistaa kuulumista yhteiskuntaan ja ennaltaehkäisee ryhmien eriytymistä. Kulttuurisen moninaisuuden tulisi näkyä vahvemmin taide- ja kulttuurilaitosten toiminnassa, mm. henkilökunta- ja yleisörakenteessa, päätöksenteossa ja viestinnässä. Vähemmistöryhmillä tulee voida harjoittaa omaehtoista taide- ja kulttuuritoimintaa. Näiden seikkojen edistämiseksi tulee laatia moninaisuutta kulttuurin toimialalla käsittelevä ohjelma.
Lisämäärärahatarve: Selviää asiaa koskevan ohjelman valmistuttua.
- **Laaditaan valtioneuvoston kulttuuriperintöstrategia ja turvataan digitaalisessa muodossa oleva kulttuuriperintö.** Vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille hallinnonaloille, ja siksi on tarpeen laatia valtioneuvostotason linjaukset sen kehittämisestä. Digitaalisessa muodossa olevan kansallisen kulttuuriperinnön säilyminen ja hyödyntäminen tulee turvata rakentamalla yhteentoimivaa infrastruktuuria, kehittämällä järjestelmiä ja palveluita sekä digitoimalla keskeisiä aineistoja.
Lisämäärärahatarve: 2 milj.€ vuosittain.